

M.A. (SANSKRIT) Semester - 2 (CBCS) Examination
March/April- 2018
VEDANTASASTRA
(ELECTIVE)

Time: 2:30 Hours

Marks: 70

Instructions:

1. All questions are compulsory.
2. Figures to the right indicate marks.

પ્રશ્ન-૧ નીચેનામાંથી કોઇપણ બે ગદ્યખંડોનો સમજૂતી સાથે અનુવાદ કરો. (૧૪)

- (૧) કથં પુનઃ પ્રત્યગાત્મન્યવિષયેઽધ્યાસો વિષયતદ્ધર્માગમ્ ? સર્વો હિ પુરોઽવસ્થિતે વિષયે વિષયાન્તરમધ્યસ્યતિ, યુષ્મત્ પ્રત્યયાપેતસ્ય ચ પ્રત્યગાત્મનોઽવિષયત્વં બ્રવીષિ ? ઉચ્યતે, ન તાવદયમેકાન્તેનાવિષયઃ અસ્મત્પ્રત્યયવિષયત્વાત્ । અપરોક્ષત્વાચ્ચ પ્રત્યગાત્મપ્રસિદ્ધેઃ । ન ચાયમસ્તિ નિયમઃ પુરોઽવસ્થિત એવ વિષયે વિષયાન્તરમધ્યસિતવ્યમિતિ, અપ્રત્યક્ષેઽપિ હયાકાશે બાલાસ્તલમલિન તામધ્યસ્યન્તિ । એવમવિરુદ્ધઃ પ્રત્યગાત્મન્યપ્યનાત્માધ્યાસઃ ।
- (૨) મવ્યશ્ચ ધર્મો જિજ્ઞાસ્યો ન જ્ઞાનકાલેઽસ્તિ, પુરુષવ્યાપારતન્ત્રત્વાત્ । ઇહ તુ ભૂતં બ્રહ્મ જિજ્ઞાસ્યં નિત્યત્વાન્ન પુરુષ વ્યાપારતન્ત્રમ્ । ચોદનાપ્રવૃત્તિ ભેદાચ્ચ । યા હિ ચોદના ધર્મસ્ય લક્ષણં સા સ્વવિષયે નિયુજ્જાનૈવ પુરુષમવબોધયતિ । બ્રહ્મચોદના તુ પુરુષમવબોધયત્યેવ કેવલમ્, અવબોધસ્ય ચોદનાઽનન્યત્વાન્ન પુરુષોઽવબોધે નિયુજ્યતે । યથાઽક્ષાર્થસંનિધર્ષેનાર્થાવબોધે, તદ્ભૂત્ । તસ્માત્કિમપિ વક્તવ્યમ્ યદનન્તરં બ્રહ્મજિજ્ઞાસોપદિશ્યત ઇતિ ।
- (૩) મહત્ ઋગ્વેદાદેઃ શાસ્ત્રસ્યનિકવિદ્યાસ્થાનોપબૃંહિતસ્ય પ્રદીપવત્ સર્વાર્થાવદ્યોતિન્ઃ સર્વજ્ઞકલ્પસ્ય યોનિઃ કારણં બ્રહ્મ । ન હીદૃશસ્ય શાસ્ત્રસ્યર્ગ્વેદાદિલક્ષણસ્ય સર્વજ્ઞગુણાન્વિતસ્ય સર્વજ્ઞાદન્યતઃ સંભવોઽસ્તિ । યદ્યાદ્વિસ્તરાર્થ શાસ્ત્ર યસ્માત્પુરુષવિશેષાત્સંભવતિ, યથા વ્યાકરણાદિ પાણિન્યાદેર્ણયૈકદેશાર્થમપિ, સ તતોઽપ્યધિકતરવિજ્ઞાન ઇતિ પ્રસિદ્ધં લોકે ।
- (૪) અપિ ચ 'બ્રહ્મ વેદ બ્રહ્મૈવ ભવતિ, (મુળ. ૩-૨-૯) 'ક્ષીયન્તે ચાસ્ય કર્માણિ તસ્મિન્દૃષ્ટે પરાવરે' (મુળ. ૩-૨-૮) । 'આનન્દં બ્રહ્મણો વિદ્ધાન્ । ન ભિભેતિ કૃતશ્ચન' (તૈતિ. ૩-૨-૯) । 'અમયં વૈ જનક પ્રાપ્તોઽસિ' (બૃહ. ૩-૨-૪) । તદાત્માનમેવાવેદહં બ્રહ્માસ્મીતિ તસ્માત્તત્સર્વમભવત્' (વાનસનેયિ બ્રાહ્મણોપ. ૧-૪-૧૦) ।

પ્રશ્ન-૨ નીચેનામાંથી કોઇપણ બે ગદ્યખંડોનો સમજૂતી સાથે અનુવાદ કરો. (૧૪)

- (૧) શાસ્ત્રીયે તુ વ્યવહારે બુદ્ધિપૂર્વકારી નાવિદિત્વાત્મનઃ પરલોકસમ્બન્ધમધિક્રિયતે, તથાપિ ન વેદાન્તવેદ્યમ્, અશનાયાદ્યતીતમ્, અપેતબ્રહ્મક્ષત્રાદિભેદમ્, અસંસાર્યાત્મતત્ત્વમધિકારેઽપેક્ષ્યતે, અનુપયોગાદધિકારવિરોધચ્ચ । પ્રાક્ ચ તથાભૂતાત્મવિજ્ઞાનાત્ પ્રવર્તમાનં શાસ્ત્રમવિદ્યાવદ્વિષયત્વં નાતિવર્તતે ।
- (૨) જન્મોત્પત્તિરાદિરસ્યેતિ તદ્ગુણસંવિજ્ઞાનો બહુવીહિઃ । જન્મસ્થિતિભ્રૂ સમાસાર્થઃ । જન્મનશ્ચાદિત્વં શ્રુતિનિર્દેશાપેક્ષં ચ । શ્રુતિનિર્દેશસ્તાવત્ - 'યતો વા ઇમાનિ ભૂતાનિ નાયન્તે' (તૈતિ. ૩-૧) ઇત્યસ્મિન્વાક્યે જન્મસ્થિતિપ્રલયાનાં કમદર્શનાત્ । વસ્તુવૃત્તમપિ જન્મના લબ્ધસત્તાકસ્ય ધર્મિણઃ

સ્થિતિપ્રલસંભવાત્ । અસ્યેતિ પ્રત્યક્ષાદિસંનિધાપિતસ્ય ધર્મિણઃ ઇદમા નિર્દેશઃ ।

- (૩) કથં પુનર્બ્રહ્મણઃ શાસ્ત્રપ્રમાણકત્વમુચ્યતે, યાવતા 'આમ્નાયસ્ય કિયાર્થત્વાદાનર્થવ્યમતદર્થાનામ્' (જૈ.સૂ. ૧-૨-૧) ઇતિ કિયાપરત્વં શાસ્ત્રસ્ય પ્રદર્શિતમ્ । અતો વેદાન્તાનામા નર્થવ્યમ્, અકિયાર્થત્વાત્ કર્તૃદેવતાદિપ્રકાશનાર્થત્વેન વા કિયાવિશેષત્વમ્, ઉપાસનાદિકિયાન્તરવિધાનાર્થત્વં વા ।
- (૪) તત્ર કિંચિત્પરિણામિનિત્યં યસ્મિન્ચિકિયમાણેડપિ તદેવેદમિતિ બુદ્ધિર્ન બિહન્યતે, યથા પૃથિવ્યાદિજગન્નિયત્વવાદિનામ્ । યથા ચ સાંખ્યાનાં ગુણાઃ, ઇદં તુ પારમાર્થિકં, કૂટસ્થનિત્યં, વ્યોમવત્સર્વવ્યાપિ, સર્વકિયારહિત, નિત્યતૃપ્તં, નિરવયં સ્વયંજ્યોતિઃ સ્વભાવમ્ । યત્ર ધર્માધર્મા સહ કાર્યેણ કલાત્રયં ચ નોપાવર્તેતે । તદેવદશરીરત્વં મોક્ષારખ્યમ્ ।

પ્રશ્ન-૩ આદિશંકરાચાર્યના જીવન પર વિસ્તૃત નોંધ લખો. (૧૪)

અથવા

પ્રશ્ન-૩ શંકરાચાર્યના સિદ્ધાંતો વર્ણવો.

પ્રશ્ન-૪ શંકરાચાર્ય ભાષ્ય અનુસાર 'અથાતો બ્રહ્મનિજ્ઞાસા' સૂત્ર સમજાવો. (૧૪)

અથવા

પ્રશ્ન-૪ ભારતીય ષડ્દર્શનોનો વિગતે પરિચય આપો.

પ્રશ્ન-૫ નીચેનામાંથી કોઇપણ બે વિશે વિવેચનાત્મક નોંધ લખો. (૧૪)

- (૧) જન્માદ્યાધિકરણમ્ ।
- (૨) સમન્વયાધિકરણમ્ ।
- (૩) સૂત્ર - ભાષ્ય - અધિકરણમ્ ।
- (૪) સાધન ચતુષ્ટયમ્ ।
